

Пролог

Ніч просякла смородом людини.

Варг зупинився під деревом, понюхав, і на його брунасте хутро впала мереживна тінь. Подих соснового вітру приніс дух людини, заглушивши слабші запахи лисиці й зайця, тюленя й оленя, ба навіть вовка. Але варг знав — ці запахи теж належать людині: сопух від старих шкур, мертвий і квасний, майже нечутний на тлі міцніших ароматів диму, крові та гнилизни. Лише людина, здерши шкуру з іншого звіра, носить потім його шубу.

Варги не бояться людей, як-от вовки. У шлунку змією скрутилися голод і гидливість, і варг стиха загарчав, гукаючи свого одноокого брата та свою метку сестричку. Помчав крізь дерева, і зграя навідала йому на п'яти. Вони теж занюхали запах. На бігу варг бачив світ і їхніми очима також, тож угледів і себе попереду зграї. З довгих сірих писків вихоплювався теплий білий подих зграї. Крига під лапами замерзла на камінь, але полювання почалося, попереду була здобич. «М'ясо,— подумав варг,— м'ясо».

Самотня людина вразлива. Нехай кремезна й дужа, з гострим зором, але глуха на звуки й запахи. Олені, лосі, навіть зайці прудкіші, а в бійці ведмеді й вепри лютіші. Проте в зграї люди небезпечні. Вовки наздоганяли здобич, і варг почув скигління цуценяти, хрускіт учорашнього снігу під незграбними людськими лапами, бряжчання твердих шкур і довгих сірих пазурів, які носять люди.

«Мечі,— прошепотів голос у голові,— списи».

Дерева відростили собі крижані ікла, й голе віття неначе вищирилося. Одноокий випірнув з підліску, розтрушуючи сніг. За ним рушила зграя. Спершу вгору схилом пагорба, тоді вниз, аж поки попереду не відкрився ліс, де були люди. Серед них — одна самиця. До грудей вона притискала хутрянний згорток — своє маля. «Ї залиш на потім,— прошепотів голос,— загрозу становлять самці». Люди загарчали по-своєму, але варг занюхав їхній переляк. Один тримав дерев'яного зуба заввишки з нього самого. Метнув його, але рука трусилася, тож зуб полетів зависоко.

І тут зграя накинулася на них.

Одноокий брат перекинув у снігову кучугуру самця, який метнув зуба, хоч той і намагався боротися, й перегриз йому горлянку. Сестра, підкравшись ззаду, накинулася на іншого самця. Самиця з малям лишилася варгу.

В неї також був зуб — маленький, кістяний, та коли варгові ікла вчепилися їй у ногу, вона його впустила. Падаючи, самиця обіруч пригорнула своє верескливе маля. Під хутром у неї були самі кістки та шкіра, зате цицьки повні молока. Найсмачніше м'ясце було в маляти. Вовк приберіг найкращі шматочки для брата. Навколо здобичі порожевів підмерзлий сніг: зграя натоптувала животи.

А за кілька льє звідти, в однокімнатній глинобитній хатині з земляною долівкою й солом'яною стріхою з димовим отвором, здригнувся, закашлявся й облизав вуста Варамир. Очі в нього почервоніли, губи потріскалися, в горлі пересохло, але в роті стояв смак крові й сала, а спухлий живіт вимагав поживи. «Дитяче м'ясо,— подумав Варамир, пригадуючи Горбка.— Людятина». Він так низько впав, що жадає людятини? Він яскраво уявив, як на нього гарчить Гагон: «Людам вільно їсти звірину, а звірям — людятину, та людям їсти людятину — це збочення».

Збочення. Завжди Гагон любив це слово. *Збочення, збочення, збочення.* Їсти людятину — збочення, спарюватися в тілі вовка з вовчицею — збочення, а вселитися в тіло іншої людини — найгірше збочення з усіх можливих. «Слабаком був Гагон, боявся власної сили. Помер у сльозах на самоті, бо я відібрав у нього друге життя». Варамир сам з'їв його серце. «Він багато чого мене навчив, і останнім я дізнався від нього смак людського м'яса».

Однак було це у вовчому тілі. Ніколи ще не жував Варамир людятини людськими зубами. Проте він не тримав зла на свою зграю за цей бенкет. Вони зголодніли не менше за нього, схудли й замерзли, а здобич... «Двійко чоловіків і жінка з немовлям на руках: тікали від розгрому, а знайшли

смерть. Усе одно рано чи пізно загинули б від холоду чи голоду. А так усе сталося легше — швидше. Милосердніше».

— Милосердніше, — повторив він уголос. Горло пересохло, однак приємно було почути людський голос, хай навіть і власний. У повітрі пахло цвіллю й вогкістю, земляна долівка була холодна і тверда, а вогнище давало диму більше, ніж тепла. Варамир якнайближче підсунувся до полум'я, то кашляючи, то трусячись, а бік, де відкрилася рана, пульсував од болю. Кров просочила бриджі аж до колін і засохла твердою брунатною кіркою.

Будячина попереджала, що таке може статися. «Я зашила, як могла, — сказала вона, — та тобі слід вилежатися, щоб загоїлося, бо шов може розійтися».

Будячина, остання з його супутників, списосуджена — жилага, як старе коріння, вся в бородавках, завітрена і зморшкувата. Решта супутників відкололася давним-давно. Один по одному відставали вони чи виривалися вперед у пошуках свого села, чи Молочноводи, чи Крутодому, чи самотньої смерті в лісі. Варамир точно не знав, та й хіба не байдуже! «Слід було вселитися у когось із них, поки ще була можливість. Або в когось із близнят, або в пошрамованого здоров'я, або в рудочубого юнака». Але він побоявся. Інші могли здогадатися. Тоді б вони просто всі разом накинулися на нього й убили. Та й у вухах досі стояли Гагонові слова, тож Варамир прогавив свій шанс.

Після бою крізь ліс пробиралися тисячі людей — голодні й налякані, вони тікали від різанини, в яку втрапили під Стіною. Дехто пропонував повернутися в покинуті домівки, дехто — ще раз спробувати штурмувати браму, але більшість просто розгубилася, гадки не маючи, куди йти і що робити. Від воронів у чорних плащах і від лицарів у сірій криці втекли, однак тепер їх переслідували невмолиміші вороги. День у день утікачі залишали по собі дедалі більше трупів. Хтось умирав від голоду, хтось — від холоду, хтось — від хвороби. А хтось — від руки колишніх побратимів, разом з якими вони виступили на південь на чолі з Мансом Рейдером, королем-за-Стіною.

«Манс переможений, — розпачливо перемовлялися зацілілі, — Манс у полоні, Манс помер».

— Гарма загинула, Манса схопили, а всі решта розбіглися й покинули нас, — повідомила Будячина, зашиваючи Варамирову рану. — Тормунд, Плаксії, Шестишкурий — усі браві нальотчики. Де вони нині?

«Вона не впізнала мене, — збагнув тоді Варамир, — та й не дивно». Без своїх звірів він нічим не вирізнявся серед інших. «А я ж був Варамиром

Шестишкурим, який переломив хліб з Мансом Рейдером». Ім'я Варамир він узяв собі в десятирічному віці. Ім'я, гідне лорда, гідне оспівування, могутнє й застрашливе. Грізний лорд Варамир перетворився на боягуза, однак не міг зізнатися в цьому списосудженій, тож назвався Гагоном. Пізніше він усе міркував, чому з вуст зірвалося саме це ім'я — він-бо міг обрати будь-яке. «Я зжер його серце й випив його кров, але він і досі мене переслідує».

Одного дня під час утечі з лісу виїхав вершник на худоребромому білому коні й закричав, що всім слід рухатися до Молочноводої, де Плаксіє збирає вояків, щоб перейти Міст Черепів і взяти Тіняву вежу. Чимало людей пішло за вершником, але не пішло ще більше. Пізніше від багаття до багаття ходив похмурий солдат у хутрах і бурштині, переконуючи зацілілих рухатися на північ, щоб знайти собі прихисток у Тенійській долині. Варамир гадки не мав, чого це солдат вирішив, що там можна знайти прихисток, якщо звідти втекли самі тенійці, однак за ним пішло кількасот людей. Ще кількасот приєдналося до полісунки, якій було видіння: цілий флот кораблів пливе, щоб доправити вільних людей на південь. «Нам слід прямувати до моря»,— закликала Кума Кротиця, тож її послідовники повернули на схід.

Варамир хотів приєднатися до них — якби так не заслаб. Море — сіре, холодне й далеке, тож він розумів, що не побачить його, не доживе. Дев'ять разів уже він помирав і лежав при смерті, а цього разу помре посправжньому. «За білячу шубу,— пригадалося йому,— він підрізав мене за білячу шубу».

Власниця шуби вже лежала мертва — голову їй розтовкли на кашу з домішками кістки, а от шуба була товста і тепла. Падав сніг, а свої плащі Варамир втратив на Стіні. Втратив усе: спальні хутра й вовняну білизну, овчинні чоботи й хутряні рукавиці, запаси меду й харчів, пасма волосся, що відрізав він у жінок, з якими переспав, ба навіть золоті браслети, які йому подарував Манс. «Я заживо згорів, а потім утік, божевільний від болю і страху». На цю згадку йому й досі ставало соромно, але ж так вчинив не він один. Так само тікали й інші — сотні, тисячі. «Битва програна. Прийшли лицарі, непереможні у своїй криці, й повбивали всіх, хто лишився і прийняв бій. Отож — утеча або смерть».

Але втекти від смерті було не так легко. Наскочивши в лісі на небіжчицю, Варамир опустився біля неї навколішки, щоб зняти шубу, й навіть не помітив хлопчика, який вискочив зі схованки, загнав Варамирові в бік довгого ножа й висмикнув з його пальців шубу.

— То була його мати,— пояснила йому Будячина, коли хлопчак утік.— Шуба належала його матері, тож коли він побачив, що ти хочеш її пограбувати...

— Вона ж була мертва,— сказав Варамир, кривлячись щоразу, як кістяна голка пробивала шкіру.— Хтось їй голову розтовк. Якийсь ворон.

— Не ворон. Рогоногі. Я сама бачила,— сказала вона, стягуючи краї рани.— Дикуни, і хто тепер їх приборкає?

«Ніхто. Якщо Манс загинув, вільний народ приречений». Тенійці, велети, рогоногі, гострозубі печерники, мешканці західного узбережжя з їхніми кістяними колісницями... всі вони також приречені. Навіть ворони. Можливо, вони цього ще не усвідомлюють, але ці поганці в чорних плащах згинуть разом з усіма. Бо ворог насувається.

У голові луною озвався хрипкий Гагонів голос. «Тебе чекає дюжина смертей, хлопче, і кожна з них болітиме... Та коли прийде твоя справжня смерть, прийде і життя. Подейкують, друге життя простіше й приємніше».

Зовсім скоро Варамир Шестишкурый перевірить правдивість цих слів. Він відчував наближення справжньої смерті в ядучому диму, який висів у повітрі, відчував у тому, яким жаром крізь одяг палала під пальцями рана. А ще до самих кісток його пронизував холод. І цього разу вб'є Варамира саме холод.

Попереднього разу він помер у вогні. «Я згорів». Спершу у збентеженні йому подумалося, що в нього зі Стіни поцілив лучник підпаленою стрілою... але вогонь був у *нутрі*, пожирав зсередини. І біль...

Дев'ять разів уже помирав Варамир. Один раз — протятий списом, один — з ведмежими зубами на горлянці, один — сплив кров'ю, народжуючи мертве дитинча. Вперше помер він у шість років: голову йому пробила батькова сокира. Та навіть це було не так боляче, як той вогонь у кишках, який поповз у крила, *поглинаючи* його. Варамир спробував злетіти, втекти, але страх тільки роздмухав полум'я, додав жару. Ось тільки-но він ширяв понад Стіною, орлиними очима відзначаючи пересування людей унизу. А за мить полум'я перетворило його серце на почорнілий попіл, і його дух з вереском полетів назад у власну шкіру, й на деякий час Варамир просто збожеволів. На саму згадку про це він здригнувся.

Й тут він помітив, що вогнище згасло.

Лишилося тільки сіро-чорне громаддя вугілля, а серед попелу — декілька ясних жарин. «Воно ще куриться, слід тільки дров підкинути». Зціпивши зуби від болю, Варамир поповз до купи хмизу, якого наламала Будячина, перш ніж рушити на полювання, й закинув кілька гілок у попіл.

— Спалахуй,— прохрипів він.— *Гори.*

Він подмухав на жар і подумки проказав молитву безіменним богам лісів, полів і пагорбів.

Але боги не відповідали. За деякий час і куритися припинило. В хатині холоднішало. Варамир не мав ні кресала, ні трута, ні сухих трісок. Сам він ніколи не розпалить вогнище знову.

— Будячино,— погукав він голосом хрипким і напруженим від болю.— *Будячино!*

У неї гостре підборіддя та приплюснутий ніс, а на щоці — родимка, з якої ростуть чотири темні волосини. Обличчя бридке й суворе, однак Варамир багато віддав би за те, щоб зараз угледіти його на порозі хатини. «Слід було мені в неї вселитися, поки вона не пішла». Скільки її вже немає? Два дні? Три? Варамир не знав точно. У хатині було темно, а сам він то засинав, то прокидався, до кінця не розуміючи, день на дворі чи ніч.

— Чекай на мене,— казала Будячина.— Я принесу поїсти.

Отож він, як дурень, чекав, а йому снилися Гагон, і Горбок, і власні чорні справи, але минали дні й ночі, а Будячина не верталася. «Вона й не повернеться». Варамирові подумалося: а чи не виказав він себе? Може, вона вгадала його думки, або ж він сам обмовився у гарячковому сні?

«Збочення»,— знову причулися Гагонові слова. Він неначе був поруч, просто в цій кімнаті.

— Та вона — просто бридка списосуджена,— сказав до нього Варамир.— А я — знаменитість. Я — Варамир, варг і шкуромін, і це несправедливо, що вона виживе, а я помру.

Ніхто не відповів. Бо нікого й не було. Будячина пішла. Покинула його, як і всі решта.

Та його навіть власна матір покинула. «За Горбком вона плакала, а за мною — ні». Того ранку, коли батько витягнув його з ліжка, щоб відвести до Гагона, вона й дивитися на нього не схотіла. Варамир верещав і хвицався, коли його тягнули в ліс, поки батько не дав йому ляпаса й не звелів замовкнути.

— Твоє місце серед таких, як ти,— тільки й сказав він, кидаючи Варамира Гагонові під ноги.

«І він не помилявся,— подумав Варамир, тремтячи.— Гагон багато чого мене навчив. Навчив полювати й рибалити, білувати тушу й знімати з кісток рибу, знаходити дорогу в лісі. А ще навчив мене бути варгом і поділився секретами шкуромінства, хоча я своїм даром перевершував його».

Через багато років Варамир спробував розшукати батьків, щоб розповісти їм — їхній Клубок став великим Варамиром Шестишкурим, та обоє вже померли і були спалені. «Вони перейшли в дерева і струмки, в каміння і землю. У прах і попіл». Саме так і сказала матері полісунка, коли помер Горбок. Але Клубок не хотів ставати грудкою землі. Хлопчина мріяв про часи, коли співці складатимуть пісні про його звитяги, а гарні дівчата даруватимуть йому цілунки. «Виросту — стану королем-за-Стіною», — пообіцяв собі Клубок. Не став, але був уже дуже близько. Імені Варамира Шестишкурого боялися люди. Він виїздив у бій на спині велетенської снігової ведмедиці — тринадцять футів заввишки, тримав у покорі трьох вовків і тінь-кота й сидів праворуч од Манса Рейдера. «Це Манс мене сюди завів. Не слід було його слухатися. Слід було увійти у ведмедя й роздерти Манса».

До Манса Варамир Шестишкурый був таким собі «лордом». Мешкав сам-один у колишньому Гагоновому замшілому зрубі з земляною долівкою, в оточенні своїх звірів. З дюжини селищ отримував данину хлібом, сіллю й сидром, фруктами з садків і овочами з городів. М'ясо здобував сам. Коли закортить жінки — посилав по неї тінь-кота, а якщо наклав оком на дівчину — вона слухняно приходила до нього в ліжко. Іноді в сльозах, ага, але приходила. Варамир дарував жінкам своє сім'я, відтинав на згадку пасмо волосся й відсилав їх назад. Час до часу який-небудь сільський звитяжець заявлявся зі списом у руці, щоб знищити монстра й урятувати сестру, кохану чи доньку. Таких Варамир убивав, а от жінок не кривдив ніколи. Деяких навіть дітьми благословив. «Вишкребки. Малі хиряки, як Горбок, і жодному дар не передався».

Страх допоміг йому нетвердо зіп'ятися на ноги. Тримаючись за бік, щоб спинити кров з рани, Варамир дістався виходу, відкинув подерту шкуру — й став перед білою стіною. Сніг. Не дивно, що в кімнаті стало так темно й димно. Сніг замів хатину.

Варамир штовхнув сніг, і той посипався, піддався, досі м'який і вологий. Ніч за порогом була біла як смерть: перед срібним місяцем танцювали бліді тоненькі хмарки, а за ними холодно спостерігали тисячі зірок. Під заметами виднілися обриси інших хатин, а далі — бліда тінь віродерева у крижаних обладунках. На південь і на захід лежали пустельні білі пагорби, де нічого не ворушилося, тільки мело й мело снігом.

— Будячино,— слабко погукав Варамир, не знаючи, як далеко вона пішла.— Будячино! Жінко! Ти де?